

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

«СТАТИСТИКА – ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 4

Частина I

**Одеса
2018**

СТАТИСТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИТРАТ НАСЕЛЕННЯ

Замятін С. С.¹, Самотоєнкова О. В.²

¹ – студент, кафедра статистики,

² – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Замятін С. С., Самотоєнкова О. В. Статистичні аспекти дослідження витрат населення. Обґрунтовано необхідність дослідження витрат населення. Розглянуто основні показники та фактори, що впливають на зміну витрат населення. Проаналізовано динаміку та структуру сукупних та споживчих витрат населення України за 2010-2016 роки, а також динаміку витрат на душу населення.

Ключові слова: витрати населення, споживчі витрати населення.

Замятин С. С., Самотоенкова Е. В. Статистические аспекты исследования расходов населения. Обоснована необходимость исследования расходов населения. Рассмотрены основные показатели и факторы, влияющие на изменение расходов населения. Проанализирована динамика и структура совокупных и потребительских расходов населения Украины за 2010-2016 годы, а также динамика расходов на душу населения.

Ключевые слова: расходы населения, потребительские расходы населения.

Zamyatin S. S., Samotoenkova E. V. Statistical aspects of research of expenses of population. The necessity of research of expenses of population is grounded. Basic indexes and factors influencing on the change of expenses of population are considered. A dynamics and structure of general and consumers expenses of population of Ukraine is analysed for 2010-2016 years, and dynamics of expenses per capita.

Keywords: expenses of population, consumers expenses of population.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Замятін, С. С. Статистичні аспекти дослідження витрат населення [Текст] / С. С. Замятін, О. В. Самотоєнкова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 4. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2018. – С. 104 – 111.

Одним з головних показників попиту та використання доходів населення є показник обсягу витрат та вартості спожитих товарів і послуг. Показники витрат населення є одними з основних серед індикаторів життєвого рівня будь-якої країни.

Можна також сказати, що інформація про доходи менш достовірна через різноманіття джерел доходів, наявності невраховуваної суми доходів від «тіньової» економічної діяльності, розриву в часі між здійсненої діяльності та її оплатою, а також наявності не тільки грошової форми доходів, але й натуральних надходжень продуктів харчування та наданих пільг населенню. Тому статистика все більшою мірою зосереджує увагу на вивченні витрат, тобто вивчає доходи через напрямки їх використання.

Актуальність теми дослідження полягає у необхідності всебічного дослідження витрат населення як одних з найважливіших показників, що характеризують рівень економічного та соціального розвитку суспільства.

Метою роботи є аналіз динаміки і структури витрат населення в сучасних умовах розвитку України.

Формування, структура і динаміка показників витрат населення викликають значний інтерес у економістів, які займаються дослідженням соціальної сфери. Серед вчених, які досліджували питання складу, обсягу і диференціації населення за витратами можна виділити таких: Герасименко С. С., Борух В. О., Алямкін Р. В., Головач А. В., Єріна А. М., Задорожна Р. П., Єлісєєва І. І., Удотова Л. Ф.

При дослідженні витрат населення розглядають сукупні та грошові витрати.

Сукупні витрати складаються з грошових витрат, вартості спожитих домогосподарством продовольчих товарів, отриманих з особистого підсобного господарства та в порядку самозаготівель або подарованих родичами та іншими особами, суми отриманих пільг та безготівкових субсидій на оплату житла, комунальних продуктів та послуг, суми пільг на оплату телефону, проїзду в транспорті, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату ліків, вітамінів, інших аптекарських товарів, медичних послуг.

Грошові витрати домогосподарств включають: витрати на купівлю продуктів харчування, алкогольних та тютюнових виробів, непродовольчих товарів, на оплату послуг, витрати, пов'язані з веденням особистого підсобного господарства, грошову допомогу родичам та іншим особам, витрати на купівлю нерухомості, на будівництво та капітальний ремонт житла та господарських будівель, на купівлю великої рогатої худоби, коней та багаторічних насаджень для особистого підсобного господарства, на придбання акцій, сертифікатів, валюти, приріст вкладів до банківських установ, аліменти, обов'язкові податки (крім прибуткового), збори, внески та інші.

Структура грошових витрат домогосподарства представлено на рис. 1.

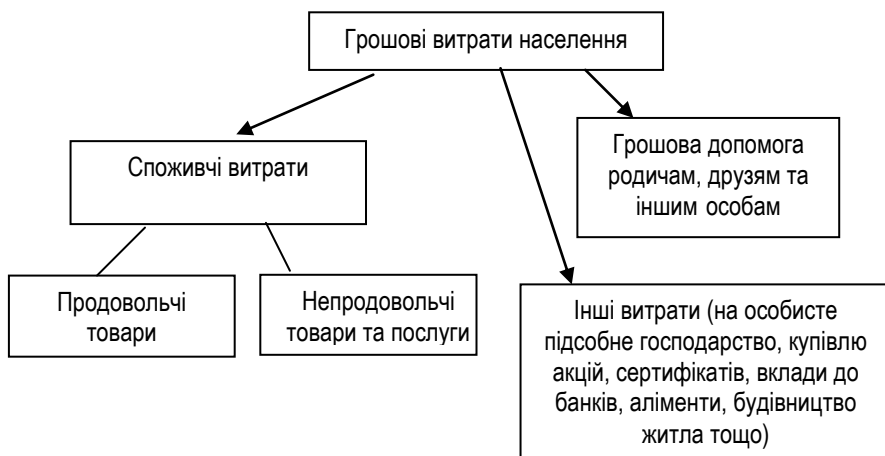

Рис. 1. Структура грошових витрат домогосподарства

Основним джерелом інформації про життєвий рівень населення в цілому та окремих верств, його характеристики за структурою витрат, а також даних щодо споживання товарів та послуг залежно від рівня матеріальної забезпеченості, чисельного складу домогосподарств і за іншими соціально-економічними аспектами є вибіркове обстеження умов життя домогосподарств.

Обстеження запроваджено з 1999 року, здійснюється на постійній основі, базується на міжнародних стандартах і відповідає сучасній соціально-демографічній ситуації в Україні.

Починаючи з 2007 року, в основу дослідження диференціації рівня життя домогосподарств покладені показники грошових витрат, які застосовувалися у 1999–2006 роках.

Починаючи з 2011 року, при розрахунках середньодушових показників витрат і ресурсів, а також показників диференціації населення та домогосподарств за рівнем матеріального добробуту відповідно до сучасної міжнародної практики розпочато використання шкали еквівалентності, яка відображає зменшення мінімально необхідних потреб на одну особу при збільшенні розміру домогосподарства та зміні його складу.

У 2016 році обсяг вибіркової сукупності обстеження (за виключенням кількості домогосподарств, які проживають на тимчасово окупованій території АР Крим, м. Севастополя та частині зони проведення антитерористичної операції) становив в цілому по Україні 12228 домогосподарств. Протягом року взяли участь в обстеженні 8168 домогосподарств (69,5% відібраних адрес за виключенням нежилых приміщень). Підсумки вибіркового обстеження розповсюджуються із застосуванням процедури статистичного зважування на генеральну сукупність – все населення країни.

Для аналізу динаміки сукупних витрат населення України за 2010-

2016 роки розраховано ланцюгові та базисні показники, які представлено в таблиці 1.

Результати таблиці 1 показують, що в Україні загальна сума витрат населення у 2016 році порівняно з 2015 роком, або іншими словами, за один рік, збільшилась на 279504 млн. гривень, тобто на 16,2%, при чому кожний відсоток цього збільшення містив у собі 17228,790 млн. гривень. А за весь період з 2010 по 2016 рік сукупні витрати населення в Україні збільшилися на 1109936 млн. гривень, або в 2,2 рази (або на 124,4 %).

Таблиця 1

Абсолютні та відносні показники динаміки сукупних витрат населення в Україні за 2010 – 2016 роки

Роки	Сукупні витрати, млн. грн. Y_i	Ланцюгові показники				Базисні показники		
		Δ_i , млн. грн.	$T_{зр.i}$	$T_{пр.i}$, %	A_i , млн. грн.	Δ_b , млн. грн.	$T_{зр.б}$	$T_{пр.б}$, %
2010	892447	...	...	...	...	0	1,000	0,0
2011	1143630	251183	1,281	28,1	8924,47	251183	1,281	28,1
2012	1310584	166954	1,146	14,6	11436,300	371276	1,395	39,5
2013	1432467	121883	1,093	9,3	13105,840	493159	1,525	52,5
2014	1485988	53521	1,037	3,7	14324,670	546680	1,582	58,2
2015	1722879	236891	1,159	15,9	14859,880	783571	1,834	83,4
2016	2002383	279504	1,162	16,2	17228,790	1109936	2,244	124,4

Графічно динаміка сукупних витрат населення України в 2010-2016 роках представлена на рис. 2.

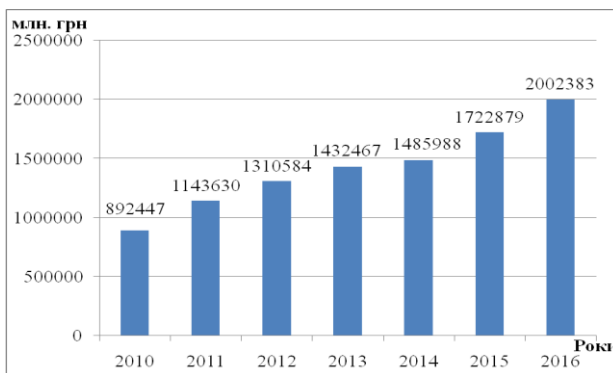

Рис. 2. Динаміка сукупних витрат населення України за 2010-2016 роки, млн. грн.

Розраховані за період 2011-2016 роки середні показники динаміки показали, що в середньому щорічно сукупні витрати населення України

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

збільшувались на 177179,167 млн. грн. або на 9,9 % в діючих цінах.

Для більш детального аналізу динаміки сукупних витрат населення України необхідно дослідити структуру середньомісячних сукупних витрат і проаналізувати її в динаміці.

Структура сукупних витрат в розрахунку на одне домогосподарство в Україні за 2010-2016 роки представлена в таблиці 2.

Таблиця 2

Структура сукупних витрат в розрахунку на одне домогосподарство
в Україні у 2010-2016 роках, (%)

Вид сукупних витрат	Роки						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Продукти харчування та безалкогольні напої	51,6	51,3	50,1	50,1	51,9	53,1	49,8
Алкогільні напої, тютюнові вироби	3,4	3,4	3,5	3,5	3,4	3,3	2,9
Непродовольчі товари та послуги	34,9	35,4	37,2	36,6	36,3	36,5	40,5
Неспоживчі сукупні витрати	10,1	9,9	9,2	9,8	8,4	7,1	6,8
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Аналіз динаміки структури сукупних середньомісячних витрат у розрахунку на одне домогосподарство показує поступове зниження частки витрат на продукти харчування та безалкогольні напої з 51,6% в 2010 році до 49,8% в 2016 році. Також зменшення частки в загальному обсязі сукупних витрат зазнали витрати на алкогільні напої та тютюнові вироби і неспоживчі сукупні витрати відповідно з 3,4% до 2,9% і з 10,1% до 6,8% протягом аналізованого періоду. Простежується тенденція до збільшення частки витрат на непродовольчі товари та послуги з 34,9% до 40,5%. Візуально це можна спостерігати на рис. 2

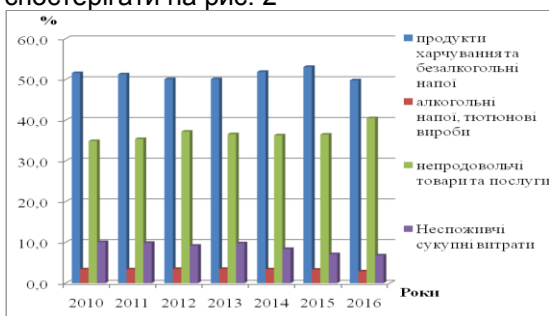

Рис. 3. Динаміка структури середньомісячних сукупних витрат населення України в 2010-2016 роках, %

Аналізуючи рис. 3., можна сказати, що основні структурні зміни відбулися у бік збільшення питомої ваги витрат на непродовольчі товари та послуги, тож доцільно буде дослідити основні структурні розбіжності в

складі цієї групи. Розрахунок показників проводився за 2014 та 2016 роки для того, щоб більше детально проаналізувати тенденцію структурних змін у витратах населення в останні роки.

На рис. 3. відображено динаміку структури середньомісячних сукупних витрат населення на непродовольчі товари та послуги в Україні в 2014 та 2016 роках.

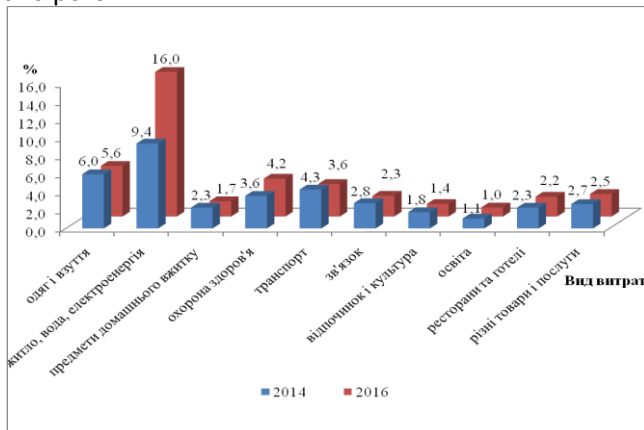

Рис. 4. Динаміка структури середньомісячних сукупних витрат населення на непродовольчі товари та послуги в Україні в 2014 та 2016 роках, %

Аналізуючи динаміку змін в структурі середньомісячних сукупних витрат на непродовольчі товари (рис. 4.), можна сказати, що у 2016 році порівняно з 2014 роком зменшили свою частку в загальній сумі сукупних витрат такі, як витрати на одяг і взуття, на предмети домашнього вжитку, на транспорт, зв'язок, відпочинок і культуру, освіту, ресторани та готелі, різні товари і послуги. Слід констатувати про різке збільшення частки витрат на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива 9,4% до 16,0%. Це є негативним явищем для українців і в повній мірі відбиває тенденцію цін та тарифів для населення. Протягом аналізованого періоду простежується збільшення частки витрати на охорону здоров'я – відповідно с 3,6% в 2014 році до 4,2% в 2016 році.

Поряд з аналізом динаміки і структури сукупних витрат всього населення України проаналізовано динаміку витрат на душу населення за 2010-2016 роки. Графічно динаміка середньодушових витрат населення України за 2010-2016 роки представлена на рис. 5.

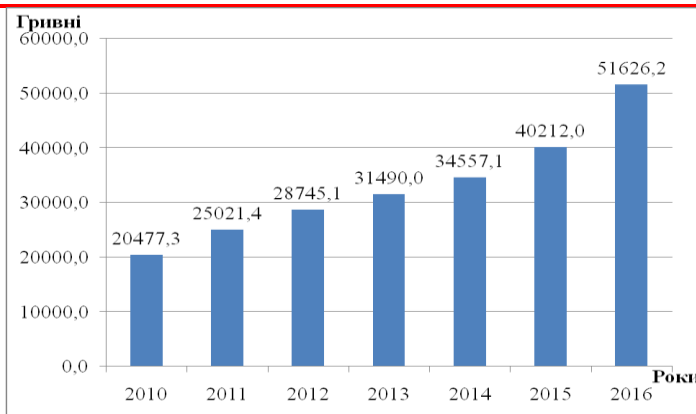

Рис. 5. Динаміка середньодушових витрат населення України, грн.

Як бачимо на рис. 5, середньодушові витрат населення з 2010 року по 2016 рік поступово щорічно зростали. Результати розрахунку середніх показників динаміки показали, що за період 2011-2016 роки в середньому щорічно середньодушові витрати населення збільшувались на 5191,5 гривень або на 12,3 % в діючих цінах.

За даними середньорічних витрат населення по регіонах України проведено групування регіонів з метою оцінки диференціації населення за рівнем витрат.

Результати групування регіонів за рівнем середньорічних витрат на одну особу за 2016 рік наведено в таблиці 3.

По даних таблиці 3 можна відмітити, що у 2016 році найбільша кількість регіонів України, а саме 11 регіонів або 45,8% загальної кількості входять у другу групу з середніми рівнями витрат на одну особу, населення 9-ти регіонів або 37,5% мають найнижчі показники середньодушових витрат, і тільки 4 регіони, а саме, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька і Київська області характеризуються найвищими рівнями середніх витрат на одну особу.

Результати проведеного дослідження витрат населення України за період з 2010 до 2016 років показали, що сукупні витрати населення в цілому і в середньому на одну особу з року в рік зростали, але в той же час у структурі витрат відбувалися негативні зміни, оскільки суттєво збільшувалась частка витрат на житлово-комунальні послуги, а частка витрат на продовольчі товари, освіту, відпочинок зменшувалась.

Групування регіонів України за рівнем середньорічних витрат
на одну особу за 2016 рік

Середній розмір витрат на 1 особу, грн.	Регіон (область)	Кількість регіонів	Питома вага регіонів групи у загальній кількості регіонів, %
34052 – 42001,93	Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Черкаська, Чернівецька	9	37,5
42001,93– 49951,86	Вінницька, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Хар- ківська, Хмельницька, Чернігівська	11	45,8
49951,86– 57901,8	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська	4	16,7
Усього	-	24	100,0

Подальше дослідження передбачає вивчення факторів, які впливають на формування і зміну витрат населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Підгорний, А. 3. Соціально-демографічна статистика: Підручник / А .3. Підгорний, О. В. Самотоєнкова, Ю. О Ольвінська, К. В. Вітковська. - Одеса: ОДЕУ, 2017. – 408 с.
2. Самотоєнкова О. В. Соціальна статистика: навчальний посібник / О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська. - Одеса: ОДЕУ, 2009. – 102 с.
3. Удотова Л. Ф. Соціальна статистика: Підручник. – К.: КНЕУ, 2002. – 376 с.
- 4.Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.